

RUTA SEPETYS

**FÂNTÂNILE
TĂCERII**

Traducere din limba engleză și note de
GABRIELA STOICA

București, 2020

PARTEA ÎNTÂI

1957

MADRID, SPANIA

Nu m-a încântat niciodată ideea de a trimite un ambasador în Spania și nici acum nu mă încântă, iar dacă Franco nu își schimbă maniera de a-i trata pe cetățenii care nu-l aprobă orbește, mă gândesc foarte serios să întrerup orice legătură cu el, oricât de riscantă ar fi măsura aceasta pentru apărarea Europei.

— HARRY S. TRUMAN, al treizeci și treilea președinte
al Statelor Unite, 2 august 1951

*Memorandum înaintat de Truman Secretarului de Stat Dean Acheson
Documentele lui Acheson — Dosarul Secretarului de Stat
Arhivele Bibliotecii Truman*

Se stă la coadă pentru sânge.

Primele raze de soare ale dimineții de început de iunie se revarsă peste șirul femeilor care așteaptă, răbdătoare, în față la *el matadero*. Ventilatoarele se deschid brusc și încep să se rotească, luptând împotriva arșiței din Madrid și alungând afară, în stradă, izul de carne proaspăt tăiată din abator.

Sângele e folosit pentru a prepara *morcilla*, sângeretele tradițional. Trebuie cântărit cu grijă. Dacă pui prea mult, sângeretele nu mai iese compact și bine închegat. Dacă pui prea puțin, compoziția se fărâmițează precum țărâna uscată.

Rafael își șterge cuțitul de șorț, cu gândul departe de *morcilla*. Se întoarce încet cu spatele la clienți și își ridică ochii spre cer.

În mintea lui este duminică. Limbile ceasului indică ora șase fix.

A sosit timpul.

Trompeta sună și se aude marșul de *pasodoble*.

Rafael pășește în arenă, în lumina soarelui.

Este gata să înfrunte Frica.

În loja centrală a arenei coridelor se află dictatorul spaniol, Generalísimo Francisco Franco. I se spune *El Caudillo* — conducătorul suprem al forțelor armate, eroul înzestrat cu har divin. Franco își coboară privirea în arenă. Ochii celor doi se întâlnesc.

Tu nu mă cunoști, generalisime, dar eu te cunosc.

Eu sunt Rafael Torres Moreno și astăzi nu îmi este frică.

— Rafa!

Șeful îi altoiește o palmă lui Rafael pe ceafa nădușită.

— Ești chior? E coadă. Nu mai visa cu ochii deschiși. Sângele, Rafa. Dă-le sângele de care au nevoie.

Rafa încuviințează dând din cap și se îndreaptă spre clienți. Viziunea lui cu arena de coride se risipește rapid.

Dă-le sângele de care au nevoie.

Amintiri din război bat la poarta minții lui. Vocea aceea micuță și batjocoritoare, care îi strangulează reveriile, transformându-le în coșmaruri, revine la viață. *Îți mai amintești, nu-i așa, Rafa?*

Sigur că își amintește.

Silueta este inconfundabilă.

Oameni de piei de lac cu inimi de piei de lac.

Garda Civilă. În secret, el le spune „Corbii”. Sunt servitorii generalisimului Franco și și-au făcut apariția pe stradă.

— Vă rog. Nu aici, șoptește Rafael din ascunzătoarea lui, în spatele copacilor.

Un scâncet de copil răsună de undeva de deasupra lui. Își ridică privirea și o vede pe Julia în dreptul ferestrei deschise, ținând-o în brațe pe sora lor mai mică, Ana.

Vocea tatălui lor tună dinăuntru:

— Julia, închide fereastra! Încuie ușa și așteapt-o pe mama ta! Unde e Rafa?

— Aici, Papá, șoptește Rafael, stând cu picioarele încrucișate în ascunzișul lui. Sunt chiar aici.

Tatăl lui se ivește în prag. Corbii se ivesc la cotitura drumului.

Se aude un foc de armă, urmat de o explozie de lumină. Julia țipă de sus.

Corpul lui Rafa încremenește. Nu mai respiră. Nu are aer.

Nu.

Nu.

Nu.

Corbii târăsc de un braț corpul fără viață al tatălui său.

— ¡Papá!

E prea târziu. Chiar în momentul în care strigătul îi scapă din gât, Rafa își dă seama: s-a dat de gol.

O pereche de ochi se întoarce iute.

— Băiatul lui e după copac. Prindeți-!l!

Rafa clipește, blocând amintirile dureroase, ascunzându-și inima făcută țăndări îndărătul unui zâmbet.

— *Buenos días, señora.* Cu ce vă pot ajuta? o întreabă pe clientă.

— Cu sânge.

— *Sí, señora.*

Dă-le sângele de care au nevoie.

Mai bine de douăzeci de ani, Spania și-a tot dat sângele. Uneori, Rafa se întreabă — cât i-a mai rămas de dat?

Eo minciună.
Trebuie să fie.

Știu ce ai făcut.

Ana Torres Moreno stă două etaje mai jos de nivelul solului, în al doilea subsol al servitorilor. Rupe biletul fășii-fășiute pe care și le îndeasă în gură și le înghite.

O voce îi strigă din hol:

— Grăbește-te, Ana! Așteaptă clienții.

Pornind imediat prin labirintul de ziduri din piatră fără ferestre, Ana se silește să meargă mai repede. Se silește să zâmbească.

Un bec chior aruncă o lumină slabă peste raftul cu provizii. Ana vede micuța trusă de cusut și o vâra în coșuleț. Se îndreaptă în fugă spre scări și o prinde din urmă pe Lorenza, ce duce o tavă pe care se află în echilibru un sortiment variat de țigări.

— Ești cam palidă, îi șoptește Lorenza. *¿Estás bien?*

— Sunt bine, îi răspunde Ana.

Întotdeauna să spui că ți-e bine, mai ales atunci când nu ți-e, își reamintește ea în gând.

În capătul scării, se ivește ușa ce dă la parter. Scânteierile unui candelabru de cristal dansează ademenitor dinspre holul îmbăiat în lumină.

Fetele încetinesc, își potrivesc pasul și apoi își fac apariția la unison, pe podeaua din marmură a foaierei hotelului, cu fețele numai zâmbet. Ana recapitulează lista din minte. Bărbatul din

New York va dori un ziar și chibrituri. Femeia din Pennsylvania va dori mai multă gheață.

Americanilor le place gheața la nebunie. Unii zic că au tăvi pentru cuburi de gheață chiar în propriile bucătării. Se poate. Ana vede reclame pentru tot felul de aparate de uz casnic în revistele cu coperte lucioase pe care clienții hotelului le lasă în urmă.

Frigidaire! Rustproof aluminium shelving, controlled butter-ready.¹

Ce o mai fi însemnând și asta? Tot ce se află dincolo de granițele Spaniei e un mister.

Ana aude fiecare cuvânt, dar oaspeții n-au de unde să știe asta. Ea aleargă în sus și-n jos, îndeplinind cu atâta promptitudine toate solicitările, încât clienții hotelului nu au timp să-și ridice ochii din lumea lor și să-i arunce în lumea ei.

Julia, figura matriarhală din familia lor fracturată, îi face observație mereu: „Te încrezi cu prea multă ușurință în oameni, Ana. Dezvălui prea multe despre tine. Fii mai tăcută!”.

Ana s-a săturat de atâta tăcere, s-a săturat de întrebări fără răspuns și s-a săturat de secrete. O față alcătuită din bucăți peticite, care visează la un nou început. Visează să plece din Spania. Dar sora ei are dreptate. Visurile ei s-au dovedit a fi periculoase.

Știu ce ai făcut.

— Măcar o dată urmează regulile și nu ce îți spune inima, o imploră sora ei.

Urmează regulile. Să fii invizibilă, în același timp prezentă și vigilentă, asta-i planul. Și e și foarte bine plătită pentru asta:

¹ Frigorifer, frigider cu tăvi de aluminiu și compartiment pentru unt.

cinci *pesetas* pe oră. Fratele mai mare, Rafael, are două slujbe: una la abator și alta la cimitir. Din ambele câștigă numai douăsprezece *pesetas*, douăzeci de cenți, conform biroului de schimb valutar al hotelului, pentru o zi întreagă de muncă.

Ana îi dă trusa de cusut *concièrge*-ului și se îndreaptă rapid spre liftul personalului. Dimineața a trecut deja, dar lista ei de sarcini crește în continuare. Sezonul de vară la hotel s-a deschis în mod oficial și mii de noi vizitatori străini au început să vină în Spania. Ușile liftului se deschid la etajul al șaptelea. Ana își pune coșul la șold și o pornește în grabă pe coridor.

— Prosoape la 760, îi șoptește o supraveghetoare, care trece ca vântul pe lângă ea.

— Prosoape la 760, confirmă ea.

Deși este vechi de patru ani, pentru Ana, hotelul american miroase a nou. Are în coșul ei un teanc de broșuri ale hotelului, ce înfățișează un chipeș luptător cu taurii, un matador, care ține în mână o capă roșie. Pe capă e scris, cu litere elegante:

Castellana Hilton Madrid. Your Castle in Spain!

Castele. Le-a văzut în niște cărți poștale vechi, pe când era copilă. Ca un buletin de știri obsedant de la cinematograf, i se derulează prin fața ochilor minții:

Bulevardul străjuit de copaci mari din Paseo de la Castellana — cu reședința familiei regale spaniole și cu palatele grandioase. Și apoi, imaginile luminoase se estompează. Vine 1936. Izbucnește războiul civil în Spania. Războiul îi scurge Madridului toată culoarea din obraji. Somptuoasele palate devin fantome cenușii. Parcurile și fântânile dispar. La fel și părinții Anei. Foametea și izolarea aruncă un vâl de întuneric peste țară. Spania este izolată, în spatele unei cortine, de restul lumii.

Și acum, după douăzeci de ani de declin național, Generalísimo Franco le permite în sfârșit vizitatorilor să vină în Spania.

¹ Castelul vostru din Spania.

Băncile și hotelurile schimbă fațadele palatelor vechi. Vizitatorii nu-și dau seama. Ceea ce există dedesubt este acum bine ascuns, la fel ca biletul care se dezintegrează în stomacul ei.

Ana citește ziarele și revistele de care se descotorosesc oaspeții hotelului. Memorează broșurile, astfel încât să le poată reda conținutul cuvânt cu cuvânt.

Formerly a palace, Castellana is the first Hilton property in Europe. Over three hundred rooms, each with a three-channel radio, and even a telephone.¹

— Dacă vi se repartizează un oaspete dintr-o suită, trebuie să aveți grijă să îi îndepliniți orice dorință, le dăscălește supraveghetoarea. Țineți minte, americanii sunt mai puțin formali decât spaniolii. Sunt obișnuiți să facă puțină conversație. Trebuie să fiți amabile, pline de sollicitudine și comunicative.

— *Ay*, eu întotdeauna sunt amabilă și comunicativă, șoptește Lorenza și-i face cu ochiul.

Ana ar vrea să fie comunicativă, dar faptul că sora ei îi cere să fie tăcută intră în contradicție cu instrucțiunile hotelului. Împinsă constant în două direcții opuse, se simte ca o păpușă de cârpe, sortită să rămână fără un braț.

Un bărbat cu o cămașă albă, apretată, iese pe ușa unei camere în hol.

Ana se oprește și face o mică reverență.

— *Buenos días, señor.*

— *Hi, doll!*

Doll: păpușă. *Dame*: domniță. *Baby*: puiule. Americanii au o mulțime de termeni cu care se adresează femeilor. De fiecare dată când Ana crede că i-a aflat pe toți, mai apare unul nou. La orele

¹ Odinioară un palat, Castellana este prima proprietate Hilton din Europa. Are peste trei sute de camere, fiecare dotată cu un radio cu trei posturi și chiar și cu un telefon.

ei de engleză de la hotel, aceste cuvinte sunt denumite „termeni de alint”.

După cele întâmplate anul trecut, Ana știe mai bine ce se ascunde în spatele lor.

Diplomați americani, actori și muzicieni aterizează în mijlocul trombelor de praf, pe aeroportul Barajas. Fac cunoștință și se împrietenesc în orele palide ale dimineții. Ana le notează în secret preferințele. Starletele au apartamentele lor preferate. Politicienii au starletele lor preferate. Mulți nu au habar de ceea ce s-a întâmplat în Spania, cu două decenii în urmă. Își savurează paharele de cava, visând romantic la Hemingway și la flamenco. Rareori o întreabă cineva pe Ana despre războiul spaniol. Ea schimbă subiectul în mod politic. Nu este vorba doar de politica hotelului, ci și de o promisiune făcută ei înseși.

Va privi spre viitor. Trecutul trebuie uitat.

Tatăl executat. Mama arestată. Infracțiunea lor n-a fost o faptă propriu-zisă, ci o ambiție — profesori care sperau să pună bazele unei școli Montessori, cu metode de predare bazate pe dezvoltarea copilului, mai degrabă decât pe religie. Dar generalisimul Franco ține ca toate școlile din Spania să funcționeze sub egida Bisericii Catolice. Simpatizanții republicani trebuie stârpiți.

Ofensa adusă statului de părinții ei a lăsat-o pe Ana să navigheze prin apele întunecate ale secretelor îngropate. Născută în umbra lungă a rușinii, ea nu trebuie să vorbească niciodată în public despre părinții ei. Trebuie să trăiască în tăcere. Dar, uneori, din ungherele tainice ale inimi ei, strigă întrebarea care o bântuie:

Ce se poate construi prin tăcere?

Hotelului Castellana Hilton de la noi i se spune, pe bună dreptate, „Al Patruzeci și nouălea Stat”, deoarece doar în America se pare că sunt mai mulți *americanos* decât aici...

[...] Sunt diplomați și generali, amirali și aventurieri, conți falși și adevărați, actrițe de cinema care încearcă să arate ca actrițele de cinema și femei care nu sunt actrițe, dar încearcă, de asemenea, să arate ca actrițele. Unii dintre clienții fideli ai hotelului se află aici de atâta timp, încât, ca să-i urnești, trebuie să le tai rădăcinile pe care le-au prins stând pe taburetele de la bar. Și mai există, de obicei, o magnifică adunătură de ciudați.

[...] Am văzut pe aici fețe care n-au mai ieșit la lumină din vremurile de demult, ale contractelor de leasing din al Doilea Război Mondial. Se înghesuie prin baruri și dau petreceri, într-o continuă căutare de „contacte”, căci Spania se deschide din ce în ce mai mult spre comerțul exterior și bineînțeles că s-ar putea face bani frumoși din construirea bazelor militare aici.

— ROBERT C. RUARK

Extras din „Hotelul Hilton, Cel de-al patruzeci și nouălea Stat”
Defiance Crescent News, *Defiance, Ohio*
1 martie 1955

Ei știu că e străin.

Nu aparatul de fotografiat le atrage privirile, ci îmbrăcămintea lui. Ochii localnicilor se îndreaptă mai întâi spre cizmele mătuite de noroi ale lui Daniel. Apoi privirile lor urcă încet pe jeansii lui, oprindu-se puțin la catarama centurii pe care este înfățișată harta Texasului. Urmează o rapidă inspecție în sus, peste cămașa lui în carouri, dar, de îndată ce descoperă aparatul de fotografiat, își întorc rapid capul.

Oamenii se uită la el, dar nimeni nu îi vorbește.

Doi puști trec prin dreptul unui chioșc de ziare. Pe prima pagină a ziarului este o poză a conducătorului Spaniei. Băieții se opresc și își ridică brațul drept, salutând poza.

¡Franco! El Caudillo de España.

Daniel le face o fotografie.

Cuvintele și poza lui Franco, în diverse variante, apar peste tot. Pe monedele țării, pe timbrele poștale, pe vagoanele tramvaielor și pe indicatoarele stradale. Daniel se uită la poza din ziar. Generalul Franco este scund, cu un chip banal și un început de chelie. Mustața lui subțire este probabil singura trăsătură distinctivă. În ciuda staturii lui modeste, autoritatea sa asupra țării se ridică uriașă, absolută.

— Dan are acum un metru optzeci și cinci, îl lăuda recent tatăl lui. Nu-i așa, uriașule?

Greșit. Înălțimea nu îl face pe un om nici mare, nici puternic. El și tatăl său au viziuni diferite.

Pe când iese din parcul Retiro, zgomotul erupe de parcă ar fi o târlă de pisici miorlăitoare. Pe asfaltul încins, motocicletele sfârâie ca friptura pe grătar, țâsnind printre autobuzele care gâfâie gata să-și dea duhul și mașinile care claxonează. O fetiță într-o rochie cu volănașe stă pe ghidonul unei motociclete, în timp ce conducătorul ei nărăvaș se avântă nebunește în trafic.

Daniel se oprește pe trotuar. Madridul vuiește cu o energie exotică de culori aprinse. Negrul mașinilor și al încălțămintei se pierde în fresca străzii, cu griul-cărbune, maroul de Goya, brunul-stafidă. Scenele clocotitoare sunt accentuate de trombele de fum emise de țevile de eșapament și de frânturi de spaniolă. Mama lui, născută în Spania, ține morțiș ca Daniel să vorbească limba țării ei. În primii lui cinci ani de viață, ea i-a vorbit numai în spaniolă. Deși limba îi este familiară, toate celelalte lucruri din Madrid îi sunt străine.

La colț, lângă intrarea în parc, niște măgari obosiți trag cărucioare încărcate ochi. Vanzătorii ambulanți oferă suveniruri. Un bărbat înalt și deșirat stă în spatele unui etalaj pestriț de evantaie spaniole. Ține în mână mai multe și le deschide pe toate odată, agitându-le în aer ca pe niște fluturi pictați. Vanzătorul face semn spre ecusonul care atârnă de cureaua aparatului de fotografiat al lui Daniel și-l întreabă dacă e jurnalist.

— *¿Periodista? Americano?*

Daniel dă din cap, confirmându-i jumătatea de adevăr. Aparatul a fost un cadou de absolvire a liceului, de la mama sa. Ecusonul e de la un ziar local de acasă, din Dallas.

— Vreau să fiu fotoreporter, anunțase el de curând, într-o seară la cină.

— Crede-mă, o să-ți treacă, îi spusese tatăl său.

Nu îi trecuse. Fotografiile sunt spontane și incitante, ceva ce creează el, nu ceva moștenit. Ele reprezintă o poveste făcută de

el însuși, și nu o avere provenită din afacerile cu petrol, moștenită din generație în generație. Se gândește la scrisoarea bătută la mașina de scris din sertarul biroului său de acasă.

Dragă D-le Matheson,

Felicitări! Ați fost selectat între cei cinci finaliști la Premiul Magnum pentru Fotografie, ediția 1957.

Portofoliul trebuie depus în septembrie.

Tatăl său nu-l înțelege. Daniel nu s-a săturat de fotografie, dar s-a săturat de cei care-l ascultă cu jumătate de ureche și sunt generoși cu opiniile. Iar opiniile sunt numeroase:

Ar trebui să se ocupe de fotbal, în loc de box.

Fotografia e pierdere de timp.

Afacerea cu petrol a familiei îi va aduce fericirea până la adânci bătrâneți.

Cei care cred că îl cunosc cel mai bine de fapt nu-l cunosc deloc.

Nici fetele nu erau diferite.

— Daniel Matheson. Măi să fie, unde ai stat ascuns până acum? glumeau frumoasele din familiile bune, care se îngrămădeau în jurul tonomatului de la Nelson's.

Nu stătuse ascuns. Fusese tot timpul acolo, dar fetele nu îl remarcaseră niciodată — asta până când s-a întors din vacanță în ultimul an de liceu, cu zece centimetri mai înalt și niște mușchi în plus. Telefonul lui a început să sune. Le plăceau camioneta lui, fotografiile lui și când îl auzeau vorbind în spaniolă cu chelnerii de la El Fenix. Dintr-odată, era „interesant”. Și, dintr-odată, fusese atât de fraier încât să le creadă.